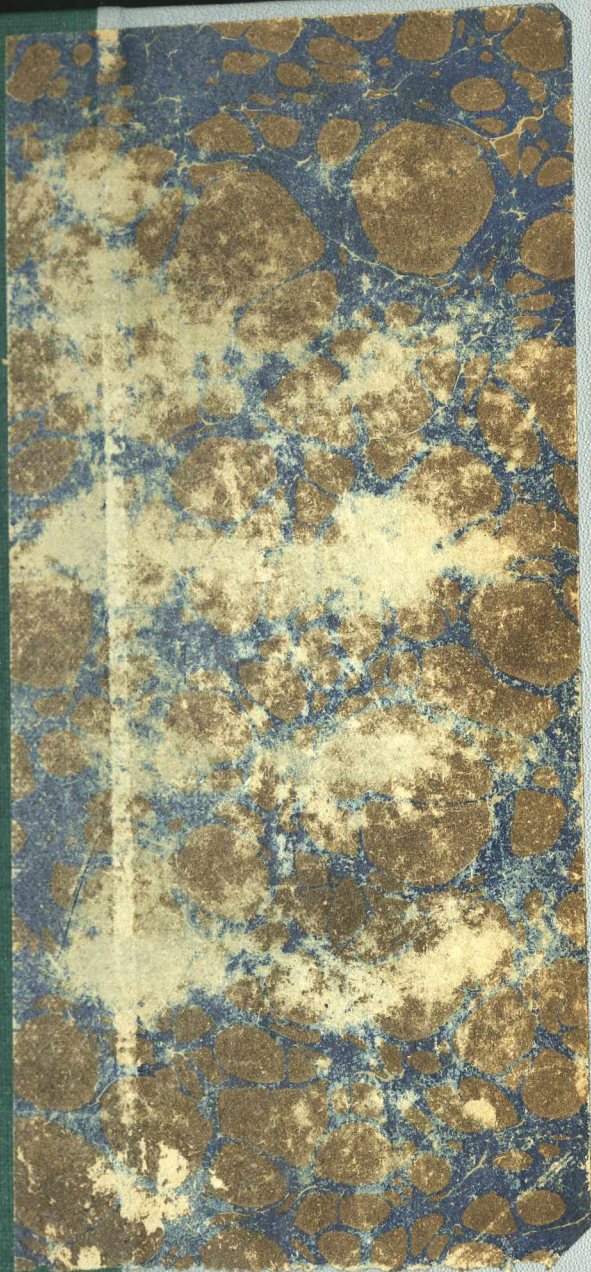

Politikai
röpiratok.

97.

97

753

SZENT PÉTER

HÁROM LEVELE.

GYÜJTÖTTE

és

az emberiség javára kiadta

„A JEZSUITÁKRÓL“

című röpirat szerzője.

(Már Péter Pall.)

PEST, 1872.

AIGNER LAJOS BIZOMÁNYA.

Ugyane szerzőtől megjelent :

„A JEZSUITÁKRÓL.”

Alkalmi ajándékul

MINDENKINEK.

Irtá

* * *

Köhler K. F.

Lipscse. 1872.

SZENT PÉTER
HÁROM LEVELE.

GYÜJTÖTTE

és

az emberiség javára kiadta

„A JEZSUITÁKRÓL“

cimű röpirat szerzője

(Márton Péter Pál.)

PEST, 1872.

AIGNER LAJOS BIZOMÁNYA.

DE BALSACI 20
HARBOUR LEVEL

STATION

on the ...

RESOLUTION

...

...

...

Bevezető vallomások.

Valaki csak engem évek előtt ismert, emlékezni fog arra, hogy vallás dolgában a rajongásig valék ihlett, áhitatos.

A rajongás pedig előfoka az örjögésnek, mely nálam abban kezdte mutatkozni, hogy szent életre, zárdai visszavonultságra, szóval „zu Etwas Höherem geboren“-nek érzém magamat.

Nem irigylém én a bolondnak az ő bolondságát, sem a bölcsnek az ő bölcsességét és — elmenék Rómába: a pápa öszentsége lábainál esdeni fölvételeért a lehető legszigorúbb rendbe. . .

Érettebb eszű, jóakaróim azt tanács-lák, lépjek a jezsuita-rendbe. Az az ép termet, a szabályos, finom vonásu arc, sima haj és homlok, a bőbeszédűség,

minden árnyalatában kellemes hang, könnyű fölfogás stb. stb. előre is biztosítja a fölvételt s a jövőendő nagyságot.

Mindezt vertpénznek vevém s elmenék Rómába.

Nincsen hirneves férfi, ki meg nem fordult volna Rómában *)

Magáról az örök városról nem akarok szólani: én nem a világvárost kerestem fel, hanem az isten megtestesült helytartóját.

Elsiettem a Vatikánba.

Alig értem a Porta grande küszöbéhez, midőn sajátos érzés futja át egész testemet — úgy érezhette magát Loth neje midőn sóoszloppá vála, úgy magát Mózes az égő túskebikor előtt —: lábam mozdulatlan, szemem a földre igézve, s egy benső hang azt mondja: emeld föl a háromszögbe hajtott papírt, mit e helyen találsz, olvasd és fordulj

---

*) Jelenleg a „költészet fejedelme, a civilizáció papája“ Hugó Károly nagy hazánkfia is ottan időzik.
A szedő.

vissza, mert a Vatikánban nincsen számodra hely! . . . .

„Legyen a te akaratod szerint“ — viszonzék, fölvevém a háromszögű papirt s elsieték — ki a városból egy közel halomra, e csudás jelenet megfejtését a papir tartalmából merítendő. . .

Így jutottam Sz. Péter első levelének birtokába.

Ez égi sorok olvasása közben érzém mint vonulnak el lelkem előtt az előítéletek hétszerhét sötét kárpitjai.

A hólyag lefejtett szemeimről, S a u-lu-s b-ól P-a-u-l-u-s lett s térdre borulván imádtam a nagy természetet.

Ekkor jelene meg az égen a hármastökély zászlaja, s a már egyszer hozzám szólott hang azt hallatá, hogy:

„In hoc signo vinces! Keress föl engem Bécsben is!“

E szózat hallatára föleszmélvén elsieték, elhagyám Rómát, röpködök tükön-bokron, tengeren-szárazon, hegyen-

völgyen, gőzmozdonysuszfogyatkozásban — Bécsbe.

Róma és Bécs! a francia császárság bomlása után a katholicizmus, ultramontanizmus — jezsuitizmus legszilárdabb két támasza . . . Ez föltűnt nekem.

De kit keressek föl Bécsben? — Az Úristen mindenütt jelen van, azt a Residenz-ben külön látogatnom fölösleges; Sz. Péter pedig hová szokott szállni Bécsben, azt nem tudhatám.

Igy töprenkedve akaratom nélkül is eljuték „am Peter“. Ott egy Restauration voná magára figyelmemet; de „l'homme propose et Dieu dispose!“ — titkos sejtelmem a templomhoz vivé lép-teimet . . . .

Itt ismétlődött a Vatikán előtti jelenet, mely Sz. Péter II. levelét juttatá kezembe.

„Siess házádba! Kutya van a kertben! . . . .“

E szózat hallatára ismét föleszméltem, siettem, odahagytam Bécsset — (mi-

után a Restauration-ban jó Gabelfrühstüköt vettem volt) s röpültem tüskön bokron, tengeren (már nem, de azért annál több) szárazon, hegyen-völgyön, gözmozdonyszuszfogyatkozásban—haza.

Édes hazámba! — mert hát mindenütt jó de legjobb mégis itthonn! . . .

„Kutya van a kertben!“ ez új orákulum megfejtésének vágya tölté el egész éneget.

Melyik kertben? Miféle kutya?

De a biblia, legendák és szent históriákról megszokván azt, miként a sors pórázon vezeti választottjait rendeltetésök helyére; továbbá azon kegyeletos vonzalomtól indítatva, az édes haza gondos atyáit mielőbb színről-színre láthatnom: elsieték az országházba . . .

Ennek kapuja előtt — III. jelenet, mint fönebb.

Így juték Sz. Péter III. levelének birtokába. . . . .

Ezeket közrebocsájtani hazafiúi kö-

telességemnek tartám, miután józanító hatásuk saját magamon oly fényesen érvényesült.

Az eredeti kéziratokat majd, vagy a muzeumnak vagy a tudományos akademiának fogom hagyományozni.

Pesten, 1872. március havában.

a kiadó.

ELSŐ LEVÉL,

mely Rómában találtatott a Vatikán-ban.

IX. Pius-nak, a római egyház látható fejének a Földön!

Hetedhét-Égben, a tévedések XIX. századában.

A pápai széken ülő csalható - csalhatlan, nemsokára a jezsuiták törébe dülő, szoknyás utódom, üdvözlek!

Nyisd fel a látás, hallás és érzés szent kapuit; imádkozz és figyelj, de ne káromold az Istent és ne áltasd el a hívők természetadta eszét.

Figyelj testvéri szavaimra, nehogy oly végrendeletet hagyj a világra, mely miatt majd szégyenkednem kelljen az Úr előtt, kinek a többi gömbökkel annyira meggyült a gondja, hogy a Földet teljesen reám kénytelen bizni.

Nekem pedig elég kellemetlen ügyem a ti egész históriátok. Aztán tudd meg, utolsó utódom, az Úrnak fölötte zokon esett az az egész római pápaság. Nem egyszer szóla hozzáam; „Hejh szolgám, ezt nem jól cselekedtéttek!“ Én meg irulok - pirulok tizennyolcszáz

esztendőn át s várom napról-napra: szabadul-
nátok ki valahára az előítéletek bűzös, szurkos
ponyvája alól.

Mert ugyancsak hiába jelent meg köztetek
az Ige; a „szent lelket“ pedig a ti gyülekezete-
itekbe akarni le-veni-sancte-spiritus-
ni, merő félreértés; annak a ti társaság-
tokban való jelenlétét pedig erősen állítani,
szemfényvesztés.

Vagy azt hiszitek, az a millió szent, kit a
nyakunkra küldtetek, lendíthet valamit a dol-
gon? No azokkal ugyancsak megjártuk!

Kezdetben valahogy még megférték az
ős- és ó-kor istenségeivel itt a Hetedhét-Égben,
majd azonban midőn ti a Földön öldökölni
kezdtétek egymást „ad majorem Dei gloriam“
s veszekedni azon, melyik de jure és de facto
az „egyedül üdvözítő“ egyház; oly eszeveszett
módon dühöngének a különben jámbor bolon-
dokul megtűrt szentek, hogy az Úr őket az
üstökösökre elhelyezni lőn kénytelen.

Tudni való pedig, miként nálunk az üstö-
kös az, mi nálatok a bolondok-háza. Aztán
megengedd, a római pápák által szentekké
nevezett egyének közül alig vala helyén ter-
mészetes esze egy-kettőnek. Az az egynehány
dérék magyar király és szépséges, jószívű feje-
delemasszonyon s a tiszta, demokratikus Jézus-

tan ihlette harcosain kívül—az a tömérdek szent vagy hóbortos vagy született jezsuita.

Mert szerintünk a tökély a törvényszerűség és összhangzásban van, a ti szentjeitek pedig erőszakoskodtak saját természetükön s az Úr dolgaiba is hivatlanul avatkoztak, mivel esudák a t akartak tenni, holott az istenség maga nem is ismer csudát és ki nem állhatja töletek azt a „természet kerekébe“ kapkodást.

Az Úr nevében megintlek, ne bolondíttas már el senkit; szentet ezentúl be nem fogadunk.

Aztán az üstökösök lakói úgy gazdálkodnak, hogy előre látható, miként e szerencsétlenek, elébb-utóbb neki rohanva dühökben a naprendszerek valamelyikének, romlást hoznak saját magukra.

Látom, csudálkozol azon, mért nem írok én neked latin vagy héber nyelven, mikor a jezsuiták ez utóbbi nyelveken beszéltek a boldogultakat? . . . e csekélységből is láthatod, szegény csalhatatlan, mint vezetnek jégre fufangos tanácsosaid.

Tudd meg hát: nálunk az udvari s következőképen a hivatalos nyelv — a magyar! (Az égre kérek, el ne áruld ezt a cseheknek, különben még megmacskáznéztetik kedves Andrássynkat és megjebemtidusu-zik az ártatlan magyarokat!)

Nálunk pedig azért a társalgó és hivatalos nyelv a magyar, mivel Magyarország még az egyetlen éden a minden zugában emberi találmány és művészet folytán mindinkább átalakuló Földön.

Magyarország megterem mindent, mit az ember testi jóléte, érzéki boldogsága csak megkíván, (ezt különben ti papok legjobban tudjátok!) aztán a népe is édeni munkátlanság és gondatlanságban látszik még élni és nem is szedeget oly mohón a „tudás“ fájáról gyümölcsöket. . .

Esszerint ne csudáld, ha véleményemet ezúttal neked magyarán megmondom. — Az én véleményem pedig az égbeliek előtt „szent-írás“, mivel azzal dicsekedhetem, hogy itt olyan Deák-féle tekintélynek örvendek.

Különben nem is szoktunk sokat vesződni az ellenzékkel. Ha az olyan Bali Pál-féle*) henceg: le vele a pokolba! — és béke a háznál.

A pokolból az imént körlevél érkezett hozzánk, melyben egy külön bizottság azt tudatja velünk, miszerint téged és az egész

---

*) A nép, megszokott szóferdítésében és mindent személyesítő képzelmében Bali Pál-nak értette és mondja az ország több vidékén a „bal-párt“-ot.

ultramontán sereget tiszteletbeli tagokul választották meg.

Mi az utóbbiakat illeti, soh' se bánom, menjenek a — hová valók; de téged, utolsó utódom, márcsak azért is szeretnélek megmenteni, mivel annyi emberséggel tűröd Rómában az olasz királyt és a szabad-körműveseket. (Hogy magad is tagja voltál e szent társaságnak, azt nem is hangoztatom, nehogy a jezsuitákat felbőszítsem ellened.)

— — — — —
Mielőtt tovább olvasnál, borulj térdeidre és adj hálát az Úrnak azon türelmeért, melyel ezernyolczszázhetvenegy esztendeig nézte tévedéseit azoknak, kiknek azt hagyá meg elég érthetően, hogy: Menjetek és tanítsatok minden népet.

Arról bizony mit sem mondott a „Mester“, hogy butítsátok a népeket; mit sem arról, hogy ragadjatok fegyvert, öljétek le, koncoljátok fel mind azon testvéreiteket, — kik nem táncolnak a római füttyre.

Aztán mondd csak meg nekem, honnan került az a tömérdek sok pap? Nekem ugyan csak jó emlékező tehetségem van, aztán az égbeliek mindent a superlativusban birnak, — de én egy kukkot sem tudok arról, hogy a Mester papokat rendelt volna.

Esze ágában sem lehetett, mikor — de még hányszor! — komolyan meg is intett bennünket: „Ne legyetek olyanok, mint a képmutató, erkölcsrontó, törvényferdítő farizeusok!“. . . .

„Szeressétek egymást!“ vala a főparancs; de ti a jó tanácssal visszaéltetek. Tanúskodik erről nemcsak a pápaság, de az egész keresztyénség története.

Ahhelyett hogy keresztyén közösségeket alakítottatok volna, melyek áthatva a szeretet vallásától a boldogság egy-egy sugarával világosítsák és melegítsék a földi és testiség nyomorában sínylő emberi kedélyt, — ti rendszeresített üzletet csináltatok a Mester tiszta, magasztos intézményéből; szeretet helyett a gyűlölet magvát hintettétek a népek közé, úgy hogy az emberiség vallásfelekezeti táborokra oszlott, ahelyett, hogy egy nagy családot képezve haladhatna az értelmi és kedélyi tökély egyedül boldogító célja felé.

Tekints körül a Földön és lapozz az emberiség tizenkilencszázados történelmében, úgy fogod találni, mint azt én magas nézpontból tekintve könnyen fölismerhettem: az emberi tökélyesedés mindinkább növekedő gátja, a gyűlölség, elő-

ítélet és tudatlanság szüntelenül bugyogó forrása — a papi intézmény, a hierarchia vala minden időben.

Az ellenmondás mesterségében, az Evangelistáktól kezdve mind maig, valamennyien remekeltek; és a szentelenséggel hataros jezsuitizmus és chauvinizmus az, midőn **szenteskedő pofával, zsirpofás szenteskedés, kirívó cynizmus és vörösorrú, hordópotrohú lemondással mertek bűnbánat, bőjt és önfényítésről prédikálni.**

Emlékezzél csak vissza, vagyis értsd meg a Mester életéből: ha úgy cselekedett-e ő is? Azt korántse hidd, kedves Piusom, hogy a „Mundus vult . . . .“ elvével mentegetőzhetel: — az emberiség semmi egyébire, hanem tökélyesedésre van teremtve. Ez az Úr terve, mely az idők kezdete óta halad valósulása felé.

Az égitestek milliárdjai már megtömvék a tökély legkülönbözőbb fokozatán álló lényekkel, kik valamennyien földi lakók valának.

A föld tudniillik lényeivel együtt a tökélynek legalsóbb fokán áll; és az Úr előtt egészen más az osztályozás, mint azt ti megszoktátok. Így például nincsen az isten szemében kedvesebb földi lény az ártatlan gyermek, a szegény böcsületes munkás és a szelid, lelkiismeretes

iskolamesternél; — de bűnösebb sem — a papnál s a gögös, túlbizakodott úgynevezett „nagyok“ s kegyetlen „hatalmasok“-nál . . .

Mi a Földről jövő lelkeket nemis osztályozzuk ám gazdagságuk, hatalmuk vagy ön-hittségük után, hanem aszsz szerint, az értelmi és erkölcsi tökélynek, a valódi bölcsesség és lelki nagyságnak mely fokára emelkedtek a földi lét nyomora és esábjai közepett.

Ki mint vetett a Földön, úgy arat az itt az úgynevezett Másvilágon.

A hizott papok mind a Saturnus-ra helyeztetnek. Ott koplal már a brahmin, az egyiptomi, héber, görög, római pap és augur; ott a római-katholikus és protestáns bármely felehezetű papok, az ó- és újhitű zsidó rabbik és a pápák egy jelentékeny száma, a katholikus és egyéb felekezetű szerzetesek serege stb. ki valamennyi annyi ezer esztendeig sovároog ótel-ital után, ahány áldozatot sikkasztott el, ahány böjtöt rendelt a jámbor hívőknek, ahányszor megszegte a természet törvényeit vagy végre ahányszor oly dogmákat hirdetett vagy oly esudákról szólt, melyeknek valóságán saját értelme és esze is kételkedék.

Képzelheted, kedves Piusom, mily nyomor az ott, mikor már a ti szerzeteitekben is a frá-

tresek és pátreszek majd fölfalják egymást csupa testvéri gyűlölség, irígység s egyéb nemes indokból. — Hidd el, a hátam is borsószik, midőn az Úr csak szóval is említi hogy: „Jó lenne Péter, a Saturnusra szállanod szemlét tartani!“ . . . És biztos vagyok, hogy ha te látnád, az a sok élni-halni nem biró, nyugtalan lelkiismeretével egymást furdaló, dogmákkal és kánonokkal egymásra hajigáló, csudahányó és pokolkiáltó, tisztátlan paplélek mint marcangolja egymást -- nem hogy római pápának, de még Szent Péternek lenni sem kívánkoznál.

Megjegyzendő, miként csupán a te kedvedért említém itt a „Szent“-et; mert bizony itt fön predikátummal élni nem járja. A Földről jövő, józan lélek szégyenlené is az ily hóbort folytatását.

Sőt kik nálatok magas rang, címek, rendejelek vagy egyéb kitüntetések elérése céljából bármely alávaló, becstelen vagy legalább szemtelen, fufangos tette vetemedtek, valamint azok is, kik alárendeltjeik irányában kevélyek és kegyetlenek valának — itt a Másvilágon arra vannak kárhoztatva, hogy az Éden kapui előtt állva képezzék a testi tisztítóhelyet (amit ti Purgatoriumnak szerettek nevezni!) azaz, hogy az Egbe jutó, böcsületes, szerény,

alázatos és szorgalmas munkás, szegény író, iskolamester, bölcész stb. testének azon részét nyalják tisztára, melyre az illető munkás és gondteljes életében a legkevesebb figyelmet fordíthatta.

Megható jelenet! Az isteni gondviselés, irgalom és igazságosság legfényesebb tanubizonyága! A kevélység méltó lealáztatása; keserű bünhödése a gonoszságnak, megfenyítése a zsarnokságnak! . . .

Hasonló sors várja azokat, kik „isten kegyelméből“ nyúzták és pusztították a szegény népeket; mert az Úr a Földet nem adta egyeseknek, hanem valamennyinek közös lakhelyül.

Állj föl térdeidről, bünbánó Pius! Amit ezentúl léssz olvasandó, azt pápai széken ülve fontolgasd.

Csak az igazágtalanul szenvedő talál irgalmat az Úrnál; ki a Földön törte le reményének minden bimbaját, az itt folytonos nélkülözéseknél ne várjon egyebet.

Úgy látom, elmédben szent áhitattal azon kérdést forgatod: hát a nők hová jutnak e földi élet után? Mert a te szent kebled a szegény, elhagyatott nők, árva hajadonok és vigaszt kereső, szép fiatal özvegyek sorsán őszintén aggódik.

Tudd meg hát, a Másvilág határain túl megszünik minden kor- és nembeli különbség. A tökélynek ugyanazon fokán álló lények minden tekintetben egyenlők.

Úgy láthatnál a Vénusz-on például akár hány papot (de pópákat is) öröMLEÁNYOK társaságában, kik valamennyien arra vannak kárhóztatva, hogy annyiszor hétszer-hét esztendeig mászszak meg süker nélkül az óriás jegecet — úgynevezett Vénusz-hegyet — ahányszor tiltott gyümölcsöket élveztek a földön.

A Vénuszon történő dolgok egyáltalában oly mulatságosak, hogy oda el-eljárni magam sem restellek. Semleges pap és semleges öröMLEÁNY egymás társaságában, birva a földi életben táplált minden gyöngéit és — non possumus! . . Mondom ez a legmulattatóbb.

Igen nevezetes és fölötte érdekes intézmény még az is, hogy a német protestáns tudósok, kiknek minden szavuk és cselekedetökre, de főleg okoskodásaikra azt lehet mondani: Der Zopf der hängt ihnen hinten! — ott fáradnak az üstökös csillagokban gyógyítani és kijózanítani a katholika egyház túlkapott szentjeit.

Különben a bűnös állapotban meghalt zsidók sorsa sem irígylendő. Jóllehet nálunk — természet szerint (à la Eötvös József) —

semmi vallásfelekezet sem vehető tekintetbe, a zsidók mégis oly sajátságos, jellemző állapotban érkeznek ide, hogy kevés kivétellel mindnyáját az Uránusz-ra kellett helyezni, hol felhők és szénporból gyúrt bankjegyeket, részvényeket, sorsjegyeket és mindenféle személportékákat fálnak szünet nélkül, s mikor már jóllaktak evéssel, akkor egymás vérét szopják ki, nem lévén az egész csillagon máshitű teremtmény, kivel azt tehessék.

Az Uránuszon aztán időközönként megtartatnak a nagy világ-zsib-vásárok, melyeken az öreg Ábrahám is szokott részt venni.

Végül a jezsuitákról is tudósítlak. De egyelőre megintlek: óvakodj, ez álnok fajtól, mert földöntúli sorsod attól függ, mint vagy feléjük hajolsz vagy a haladó korszellem követelményeinek téssz eleget.

A jezsuiták és cinkosai: a köpenyforgató diplomaták, részrehajló ujságírók, magán érdekeket hajhászó s a hivatalokat az „ő embereikkel“ betöltő honatyák és kormányférfiak stb. mind elkárhoznak. Ezek a vizásforgásu gömbökön élődnek hason csúszva, a gömb salakos kergét rágva, furdaltatva lelkiismeretök által és távolról látva az üdvözültek boldogságát.

Oly pokol azonban, minővel ti szoktátok

ijesztgetni a gyermekeket és véneket, nem létezik sehol.

Tudósításom ezen bevezető „nem hivatalos“ része után könnyen megítélheted, mily őszinte jóindulattal viseltetem irántad; azért a most következő „hivatalos“ közleményt is baráti kéz nyújtotta, keserű gyógyitalnak vedd.

Hiában esdenél, a Mestert utánozva: „Péter, ha lehetséges, vedd el a keserűségek poharát!“ Azt ki kell ürítened még, ha millió püspök is hirdetné ki csalhatatlanságodat és hét sereg is védelmezné földi birodalmadat.

Hivatalos pedig levelemnek most következő része, mivel ez a Másvilág hivatalából — melynek, tudvalevő dolog, én vagyok főnöke — van hozzád intézve és az istenség egyenes szándéka sőt akaratának kinyomata.

Figyelj! e pillanatban ébred benned a „szent lélek“ bár nem fehér galamb, hanem lelkiismereted alakjában.

Meg ne tagadd azt, mint a római egyház püspökei midőn tanácskozás előtt a „Veni Sancte Spiritus“-t éneklék s azalatt álomba ringatják kised értelmöket és csecsemő természetes eszöket; hanem lépj ki pápai énedből s légy ember amennyire papmegtagadólag csak képes vagy reá.

Mert bizony mondom neked, az Úr előtt hiábavaló minden tettetés, és minden teremtménynek csak annyi értéke, amennyi a valódi érdem s a mindenségbe való harmonikus beolvadás őszinte szándoka.

A tiára, olvasó, pásztorbot és millió - ajk-érintette papucs mit sem számít, sém a térdál-lás, csúszás-mászás, szemferdítés vagy ruhatépés nem használ a világ legigazságosabb bírāja előtt.

Az egész Mindenség az Úr kezében ugyanaz, mi a vegyész asztalán a felbontandó és átalakítandó anyagok sokfélesége; csak hogy az elemek nálatoknál sokkal tökélyetesbek, minthogy minden körülmény közt megtartják jellegöket; a vegyész biztos lehet műtétei sikerében, az Úr az emberi nem teremtése óta hány-szor, de hány-szor csalódott!

Ezeket olvasva, tudom, pirulsz saját csal-hatatlanságodon!

Mert a természetbe fektetett törvények változatlanul s minden önkénytől menten mű-ködnek s érvényesítik magukat, csupán az emberi kedélyben gyökerező erkölcsi törvények szegetnek meg oly gyakran, bár nem büntet-lenül — „Denn jede Schuld rächt sich auf Erden!“

Az újszülött gyermeket ti az egyház tagjává fogadjátok s a kereszteleés által mindjárt rányomjátok az egyházi állam bélyegét, az anyakönyvbe pedig csupán azért írjátok be, hogy a felnőt看 bárányon alkalmilag majd megvehessétek a gyapjut.

Ehhelyett fogadjátok azt inkább az erkölcsi lét részesévé; ne akarjátok az annélkül is egész lényében ártatlan kisedet bár miféle bűn vagy szennytől tisztítani, hanem minden születés alkalmával fogadjátok meg inkább: hogy az eddig táplált előítéletek s az eddig uralt szenvedélyek kiirtására új erőt fogtok venni magatokon, hogy a fölserdülő gyermeknek oly példát adjatok, mely őt értelme s érzelme fejlődésében elősegíti s azon erős meggyőződésre viszi, hogy:

*Ész és erkölcs dicső fegyvere
Győztessé tesz gyarlóság felett.*

Ezen mondatot írjátok lakaitok és tanodáitok ajtai fölé, ezt forgassátok szüntelen elmétökben, ezt valósítani legyen legfőbb törekvéstök, egyetlen büszkeségtek.

Mert vajhmi nyomorult az ész és erkölcs nélkül való bármily gazdag, magasrangú vagy hatalmas ember; és mi boldog az, ki e két dicső fegyverrel küzdve győzedelmeskedik az

esztelen gögön, a gögös esztelenségen, az erkölcstelen nyomoron, a nyomorú erkölcstelenségen!.....

De lássuk tovább, mire utalta az embert a természet, és mire törekedik őt vinni a egyház?

A természetben törvényszerű tehát észszerű minden jelenség; a természet ennél fogva maga a megtestesült ész.

De másrészt tökélyes összhangra is törekszik a természet, sőt nem is hagy büntetlenül semmi disharmoniát; eszszerint a természet a megtestesült erkölcs is egyszersmind.

Az ember ezekszerint észt és erkölcsöt nyer a természet helyes fölismerése, tiszteletben tartása és követése által.

Nincsen jogosabb jog a természetesnél, erkölcsiebb erkölcs a természet sugallta sőt követelte erkölcsnél.

A természet az egyetlen igazság, mely kizár minden csudát.

Ti pedig a „szentek egyességével“, az egyházzal, mit csináltatok az emberből? — Elég ama gyűlöletre utalnom, melylyel az „isten fiai“ egymást marcangolják s üldözik. Ugyan mondd meg, ha ti oly éles különbséget nem támasztok vala egyház és egyház között, a

szeretetre teremtett emberiség mi oknál fogva fajult volna oly vérengzővé?

Vagy az a sok vallás az emberi nem művelődésén lendített-e valamit?

Az előítélet, balhit, és babona; a külcsin, szenteskedés és képmutatás még nem műveltség.

Csupán a név, a külszín változott, a dolog lényege ugyanaz maradt; mert a ti intézményetek kizár minden haladást.

Meg van a keresztyén világnak az ő orákuluma, meg vannak istenei, félistenei, gráciai, szellemei, koboldjai, tündérei és kiklopszai. Sőt ha komolyan vesszük a dolgot: a pápai személy szentsége merő istenkáromlás, és a hús és vér in substantia evése-ivása embertelen, égbekiáltó bűn.

Az erkölcsiséget aláásó, természetellenes intézmény az a papi nőtlenség is, melynek kerítő nője a fülgyonás.

Tedd szívedre kezedet és mondd magad, mily természet-, jog- és erkölesrontó az a papi jus primae noctis.

Ezt pedig mennyire gyakorolják még ma is nemcsak a jezsuiták, bíbornokok és püspökök, de még a falusi plébánosok és káplánok is, azt legjobban tudom én, ki túlvilági sze-

meimmel még a szenteskedők színfalain át is hatolok.

Menj csak egyszer valamely színház Schnürboden-jére s nézzed onnét azt a komédiát, mit alant játszanak, akkor némi fogalmad lesz arról, mily szemmel látjuk mi égbeliek azt a hókusz-pókuszt, mit ti világszerte elkövettek.

Jézusnak tiszta tana pedig nem „libretto“, melyet festett arcú, piszkos szájú, rossz komédiások lerikácsoljanak a hamis páthoszon elbámuló s a sületlen élceken magát elröhögő, műveletlen nézők előtt, kiktől a beléptidij azonban már előre elszedetett . . . .

„Az én birodalmam nem a Földről való!“ mondá a Mester; mire való akkor az a tömérdek kincs „ad majorem Dei gloriam“ és az egyházi állam — ad eujus gloriam? . .

Az emberszeretet és tiszta erény, következőleg a valódi boldogság is, egyedül az emberek egyenlősége, testvérisége és erkölcsi szabadságában virágozhatnak! mire való akkor az a hierarchia, mely valamely hitvány öltözeten, tiárán, ezüst pálcán s egyéb lomszereken akarja felismertetni azt, ki a misera plebs-nél többet érjen, ki szentséges (!!!), fölséges(!!), méltóságos (!) és egyéb dicső-, szépséges és nagyságos legyen, holott az Úr előtt (ezt ko-

molyan vedd!) a lom csak lom és legfőlebb az uránuszi zsbivásáron kelendő; míg a valóban nemes lélek minden külesin nélkül is sugárként ragyog a mindenség fényében.

Éjfél elmúlt; szürkül a reg; mécseitek már csak alig pislognak: — elég hosszan tartott a komédia; a nézők képzelme is belefáradt; távozzatok, pusztuljatok el idején, nehogy a saját tévedésén szégyenkedő s bosszankodó emberiség kemény ökleivel támadjon színpfalaitokra, ledöntendő az oltárokat s elüzendő a rosz komédiásokat! . . . .

Színigazgatói minőségedben kötelességül rójja fel neked az Úr, hogy a világ előtt következő epilogot mondd el husvéti beszédül:

Uraim és Hölgyeim!

A Rómában játszott érzékeny jelenet
Nagy komédiánknak, ime, véget vetett;
Sátorfánkat tehát összeszedetjük;
Lerontjuk a bódét, hatalmunkkal együtt.
Nem lesz már eklézsia, sem pap, sem fülgyónás
Sem ami vele járt, az a sok, szép, jó — más. —
Igazgatóságom menten kárba megyen,
Én utánnam pápa semmikép se legyen;
Mert szekere rúdját ugyancsak kiteszik —
Vallást kiki valljon, úgy mint neki tetszik.
Tanoda épüljön templomok helyébe,
Észt s erkölcsöt gyűjtsön a Föld buta népe,
Kit csudákkal, szenttel, papi fényvesztéssel

Tartottunk setétben pokol-ijesztéssel . . .
A sok papi kincset s ami volt hatalom,
Kiktől szedegettük, ime, visszaadom!!
Istennek országa nem a Földről való —
Aki másként mondja, bitang az vagy csaló!! . . .

Ezt a mondókát tanuld meg jól, kedves
Piusom s aztán azt mondjad rá, hogy: Amen!

MÁSODIK LEVÉL,

mely Bécsben találtatott „am Peter.“

Alban Stolz-nak Bécsben.

Neptun-on, a víz képződésének évfordulóján.

Olvastam soraidat, melyek a „világosság, haladás és szabadság“ meghomályosítására írvák, és azonnal siettem a Neptun-ra, megmérni, ha ráfér-e még az a sok locs, melylyel te a Föld legét megrontod?

Lám, ha eszed van, magad tudhattad volna, miként ami tőled kitelhetik, az locs, mivel már a te neved is, magyar szórendben írva: Stolz A. visszafelé olvasva = az lots (locs!) —

No de ezen fön ne akadjunk! Rád nézve fontosabb tudnod azt, hogy a világosság, haladás és szabadság egy kanál vízbe nem fojtható, s hogy te bizony a Neptunra kerülsz és ott mindörökké nyalhatod azt a tömérdek köpedelmet, melylyel íratodban a Föld világosságra, haladás és szabadságra törekvő embereit kígyómérgeesen bemocskítani fáradozol.

Mert — mint soraidban ámitó komolyság-

gal magad mondod — „minden ember halandó, és a halált követi az igazságos ítélet.“

Amily bizonyos a halál, oly bizonyosan fogsz lakolni te is.

Mert te, miként a kakuk szokta tenni, kajánságod, gyűlöleted és boszúd petéit a szabadelvűek fészkébe raktad, hogy ott a netán még lappangó hiszékenység melege által kiköltetvén, kölykeid sötétséget árásszanak, otromba testökkel és ólomszárnyaikkal bebefödve az alig megszülemlett zsenge eszméket.

Az írásban pedig — melyre a te fajtádbeliek oly igen szeretnek hivatkozni — az is áll, hogy: „Jaj annak, ki konkolyt vet a tiszta buza közé!“

Aztán gondold meg azt is, hogy a boszú kétélű fegyver, és hogy jót csak az várhat, ki maga jót művel.

Azonban ne hízelegj magadnak azzal, mintha támadásaid által a haladást csak egy pillanatra is megakadályozhatád; a szabadelvűek önérzete már sokkal erősebb, semhogy tompaelméjű piszkálódásaiddal a legkevésbé is megsérthetnéd.

„A Csáky szalmája“ az, amit te csépepsz, és te is csak oly exprofesso rossz komédiás vagy mint valamennyi ultramontán.

Fogadd tehát szavamat, mert előttem úgyis hiábavalók a te szophizmáid.

„A hit világosság“ — így kezded okoskodásodat. Igaz, a lidérc is világol; csakhogy az, ki ingatag lángját követi, moesárba téved s elsülyed. — A világosság ellenben, mit a haladó korszellem fölidézett, tiszta, fényes nap, melyben az emberi ész maga előttláthatja az utat, melyen haladjon, s a célt, mely a messzeségben magaslik.

Ti a világosságot persze hogy irigyelitek, mivel bagoly szemeiteket szürke hártya fõdi. De mért is nem fordultok a korszellemhez — hisz' a mütétet megfizethetni elég kincsetek van! — ki majd lefejti szemeitekrõl azt az álszégynkedõ fátyolt?!

A hit csak hit; valódi világosság egyedül a tudás-ban van.

A tudás diogenesi lámpafényénél vizsgálva a ti eljárástokat, az emberiség azon tapasztalást szerzé magának, miszerint a ti intézményetek tarthatatlan.

'Te kedves Albanom, igen helytelen példával élsz íratodban, midõn a zsidókra útalsz, kik hogy minél többet ehessenek és minél szebb házakat építhessenek maguknak, kimélet és mérték nélkül csalják embertársaikat; mert ugyanez bizony saját magatokra is illik a szó

teljes értelmében, és míg a zsidókat épen a kor követelményeitől messze elmaradt hitök és az ebből folyó helytelen erkölcsük vezérli tetteikben, fölhozott példád már azért sem illik a valóban fölvilágosultakra, mivel ezek nem csupán a római katholika egyház, hanem minden néven nevezendő felekezet balhite ellen harcolnak eszköz s kedélyök minden erejével.

Hogy azonban épen ti ellenetek fordulnak oly határozottsággal, az természetes következménye ama szentelen brutalitásnak és gögnek, melylyel ti földönszerte fölléptek céljaitok elérésére; mert minden nyomás ellennyomást támaszt, s a szamarat is csak úgy hordják meg ütlegekkel, ha csökönyös.

Hallgassatok azért a világosságot kereső emberiség szavára, és hagyjatok fel kevély önhittségtökkel; mert bizony mondom, fálnak rohanatok fejjel, vagy irgatlanúl fogtok megbotoztatni a türelmét vesztette fölvilágosultak serege által.

Mert aki világosságban nem jár, az könnyen botlik; és aki tudatlan, az a bűn és nyomor posványába sülyed.

Ti papok a bűnben már régen fetrengtek; elébb-utóbb a nyomor is el fog érni benneteket.

A sors könyvében az úgy vagyon megírva.

A haladás ellen mi kifogásod lehet, meg nem foghatom. — Tedd kezed szívedre: nem haladtál-e te is szemináriumi napjaid óta a kép-mutatás, értelemferdítés, gyűlölet, élv- és kincs-vágy s a jezsuitizmus mesterségében?

Vagy azért ne haladjon az emberiség, mivel attól kell tartanotok, hogy a nagyszerű család valahogy elvégre is kisül, s a ti nagy-kereskedétek, mely 1800 esztendő óta üzi egyedűrságát, — csőd alá kerül? . . .

Én édes Stolzom, a te nyegle hivalgásod már meg nem menti a hierar chiát a bukástól! —

Csak olvastad volna Toldy István „Az egyházreformról“ című munkáját, s azonnal átláthatád, miként még a sok tekintetben nagyon is türelmes és — ami a legfőbb baj — a túlságig közönyös magyar nemzetnek is gondolkozni és fölszóllalni kezdenek jobbjai, vagy legalább bátrabbjai; s habár a dicső emlékezetű b. Eötvös József s a mostani kultuszminiszter gyöngén jártak is el a papok irányában s a világosság és haladás érdekében: az új magyar nemzedék oly sziklát gördít az ökör-nagyságot arrogáló békaseregnek, melyen ez annál biztosabban fogja nyakát szegni, minél szemtelenebbül védelmezendi tarthatlan dogmáit s

minél durvább módon fog a maga részére propagandát csinálni.

Az efféle mesterfogásokat már nagyon jól ismeri a világ. A hitelefogyott üzér százsorta nagyobb lármát csap, mint a böcsületéről s pontosságáról ismert nagykereskedő.

A ti „commis voyageur“-jeitek teljesen elsózták a levest. Valakit megcsalni csak egyszer lehet ugyanazon portékával: ti meg szünet nélkül akarjátok rátukmálni a tudatlan, szegény népre a ti avas dogmáitokat.

Vigyázzatok! a fanatizmust fölszítani veszélyes. Én őszinte jóakaródu szólok hozzád: inkább az én szavamat fogadd, mint a felbőszült nép ökölcsapását.

Stájerországban annyira uszították a szerencsétlen hívőket, hogy ezek szabadelvű polgármesterüket agyonlőni nem irtóztak.

Tán ez is „az Isten dicsőségére“ történt legyen?!

Emlékezzetek a francia forradalomra, és ne feledjétek azt, hogy minden nyomás ellenyomást okoz, s hogy a világosság el-kiszorítja a sötétséget.

Aki pedig ellenszegül a haladásnak, az elgázoltatik.

Poroszországban azon törvény hozatott, hogy valamely pap, ki a szószékről a legtávo-

labban is merészkedik világi vagy épen politikai ügyekre vonatkozólag fölizgatni a népet, öt- egész tízévi nehéz börtönre ítéltetik.

Ez nagy haladás! A trónnak így nem lehettek sűgői, a népeket így nem vezethetitek pórázon.

Hasonló törvényeket Ausztriában is fognak szabni; — Magyarország pedig a magyarok istenének kultuszát fogja életbe léptetni.

A magyarok istene pedig — a szabadság.

Ezen istenség is szent és háromságos; politikai, vallás- és lelkiismeret-szabadság.

A politikai szabadság az a minden világosságot, életet és boldogságot teremtő atya Úristen;

a vallás-szabadság az Istenfia, az Ige, mely a politikailag szabad emberi társadalmat megváltja az előítéletek, papi szemfényvesztések és bűnöktől;

a lelkiismeretbeli szabadság az egyenlőség és testvériség szentlelke, a szabadság és boldogság örök öre, szilárdítója s föntartója.

Azért, kedves Albanom, hiába valók a te mérges kifakadásaid a szabadság és ennek harcosai ellen.

Nem úgy értjük ám mi a szabadságot,

mint a papfajta, hogy titkon mindent szabadon tenni, hanem úgy, hogy az ultramontánok és jezsuiták álarcaikat lerántani s a saját bűneiben megkozmásodott hierarchia helyébe szabadjon és lehessen oly intézményt tennünk, mely nem nyüggként tartóztatja, hanem gőzerő és villanysebességgel előbbre viszi az emberiséget . . .

Hidd el, nekünk itt a Hetedhét - Égben a gyomrunk is émelyeg, midőn a ti kintornaszerű nyávogással örökké ismétlődött keresztyén-katholika nótáitokat halljuk.

Ti egyebet sem tudtok; s ha még igazat mondanátok. De amivel te állsz elő, az is merő hazugság.

Ha még földi testtel bírnék, megpukkadtam volna mérgemben, látva mely pirulni nem tudó merészséggel írod: „A keresztyén ember nem vét a 6. parancsolat ellen.“

Hát én éjjeli örködésem alatt hányszor kaptalak rajta, azt feledted? És napközben szent-mise előtt, szent-mise után hol jártak szentelt ujjaid, azt ne tudjam?

Nálatok jó keresztyén és tökéletes ember minden számár, ha csak templomba jár, gyón, áldoz, Péterfillért ad, kalapot emelint, térdet hajt és — nem szól semmit garázdálkodástok s paráználkodástok ellen.

Nem oda Buda! mikor már a bajor és badeni hírlapok is azt hangoztatják: „Schlagt ihn todt den Hund, er ist ein Jesuit!“ (Üssétek agyon azt a kutya Jezsuitát!) . . . . Ilyenkor nem jó túlfeszíteni a húrt.

Mikor a magyar eszmélni kezd, nem jó akkor azon „Kihöz forduljunk“-féle vizenyős, hazug s butító íratokkal rontani a haladás pályáját! mert a magyarnak is kifogy végre türelme s oly törvényeket talál alkotni a képviselőházban, melyek jobban tetszenek a magyarok istenének, mint a ti komédiátok.

Amit pedig a szabadelvűekről állítasz — kiket szabadkőművesek, hitetlen zsidók, házasságtörők s efféléknek méltóztatol kivétel nélkül egész általánosságban címezni — hogy ugyanis csupa gyűlöletből a vallás ellen, és érezve saját bűnös voltukat, uszítják (szebben kifejezve mint azt a te főtisztelendőség szokta: izgatják) a tudatlan népet a katholika egyház ellen való gyűlöletre: az épen ellenkezőleg abban van, hogy

a) minden szabadelvű elismerve az emberi természet gyarlóságát, az ész és szív művelésében fárad mind önnönmagán mind pedig azon embertársain, kik az ily tökélyesedésre mutatnak hajlamot, képességet;

b) az ultramontánizmus és jezsuitaság

ellenben „Katholika egyház“-nak címzett intézményében az ész helyébe teszi a hitet, mely nemcsak hogy magában is árnyéka csupán az észnek, de a tudatlan tömegeket nem ritkán ragadja esztelen s következőleg istentelen dolgok kivételére, milyenek: a vallás- és keresztés-háborúk, az embergyűlölet s felekezeti-üldözések, babona és egyébféle rajongások;

c) a szívnek ép és komoly nemesbítése helyébe teszitek a képmutatást, álnokságot, ravaszságot, hazugságot és tettetést; mert a szíven is úgy erőszakoskodtok mint az értelmén; a természet pedig nem tűri a bilincseket, s a mily szépen fejlődik a szabadság mosolygó ege alatt, oly dühödten fajzik el, ha a sötétség börtönében sínylik.

Dixi! — Fogadd ezeket baráti de komoly intésül tőlem, kit ti „Szent“ Péternek neveztek, s kinek ti a római katolikus, egyedül üdvözítő egyház alapítását akarjátok feltolni; holott — őszintén és felvilágosításul bevallva — egész életemen csak oly egyszerű halásznak éreztem s tartottam magamat, mint valának egyéb társaim; a ti szentségtek cégét pedig már eléggé megúntam s ezentúl ki is kérem magamnak, hogy annak ne nevezetek az értelmes emberiség gúnyára.

Nevem Péter, s itt a Hetedhét-Égben

testvéri szeretet s tiszteletben részesülök a böcsületes polgár-lelkek előtt; én a ti szemfényvesztétek cafrangja lenni nem akarok többé.

Ezen utóbbi nyilatkozatomat különösen ajánlom a te és érdemes társaid figyelmébe, és végül komolyan megintlek még egyszer: ne írs ne cselekedj esztelenül a világosság, haladás és szabadság ellen!

HARMADIK LEVÉL,

mely az „országház“ küszöbén találtatott.

A Magyarokhoz.

A szalmatűz „mondj igazat, betörök a fejed“ korszakában.

Kedves magyarjaim! Földi éden boldog lakói, üdvözlek! Az öreg isten is csókoltat benneteket atyailag s őszinte örömmel nézi működésetek.

Nem rég magához szóllított, s hosszú fehér szakállát végig simítva, bajszát magyarosra perdítve, így szóla hozzám :

„Lám Péter, ez aztán a nemzet!“ — már mint ti magyarok — ; mikor pedig az öreg Úr azt találja mondani, hogy: „ez aztán az ember“; vagy „ez aztán a nép“ „— a nemzet“, az mindenkor rendkívüli hatásnak jele, mivel az Úristen különben igen keveset szokott mondani, — az ő lényege a tett.

Azért is oly kedves Ő előtte a tettetés nélkül való tett, mint gyűlöletes a haszontalan szószaporítás; és Pál kollegámnak már épen megszokott szava az, hogy: „Jaj a hiábavaló fecse-

gönek, mert a Másvilágon majd lakol minden hitvány szóért.“

Pál különben a mi nyelvőr-ünk, és hogy „Tudja Pál mit darál, vagyis mit kaszál“, az régi dolog, agyanis: szénát, szalmát. . .

Nem hiszem, hogy földi elmével képesek lennétek fölfogni a hitvány szószaporító s haszontalan fecsegő másvilági sorsát, bár mily híven írnam is le számotokra.

Mindazáltal képzeljetez magatoknak egy jókora üres éggömböt, mely gyorsan és szakadatlanul forog. Ez éggömbnek csak egy szűk nyílása van, melyen át — vonzó erejénél fogva — a Földről fölkavargó, hitvány s fölösleges, az ottan támadt pillanatnyi szükség vagy életföltételnek meg nem felelő, tehát a világ szellemébe bele nem olvadt, vele összhangban nem álló szavakat magába fogadja.

Az ily szavakat szaporító földi lakónak testétől vált lelke pedig ez úgynevezett parlamentum-ba (parlamentum vagy parlamentum v. ö. Pál nyelvőri tanulmányait) helyeztetik, hol aztán addig kell szájbefogva koplalnia, míg a minden oldalról egyszerre és együttesen hangzó saját képtelenségein annyira nem okult, hogy megértse, miként „sok lúd disznót öl.“

Fogalma sem lehet a földi lénynek arról,

mily nyelv-, hang- és értelemzavar az, mely kínos kárhozattá változtatja a parlamentumban való lételt. Ovakodjatok azért, kedves magyarjaim, nehogy honatyáitokat is elragadja a métely! . . .

Ezen baráti intelemem pedig nem ok nélkül való, mivel e napokban történt, hogy a ti fővárostokba kiküldött hirnök azt jelenté, miként a tudós-társaság, a városi képviselőség és az országház több tagján a nyelvhóbort veszélyt gyaníttató szimptomái (nyelvőri magyarsággal) oly mérvben mutatkoznak, hogy minden jóakaró hazafinak elég oka van aggódni Magyarország legközelebbi jövőjén.

Azt hallottuk ugyanis, — a mi hirnökünk pedig igen böcsületes, igazmondó, jó lélek — hogy a ti tudósaitok azon kezdik törni a magyar gondatlanság s közönyösségben megaggodt fejeiket: a művelt nemzetek összes tudományát miként lehetne magyar oblatliba burkolva egy hajtásra bevenni, hogy hatását élvezzék, keserű ízét pedig meg ne érezzék?

A természettudományi társulat azon kezdi, hogy a külföld jelesb műveit lefordítja. — No erre csak annyit mondhatok, hogy mire e kotyvalék elkészül, addig a nyugati nemzetek ismét oly nagyot haladtak, miként nem is marad elég időtök arra, hogy azt megemész-

szétek; sőt úgy fogtok jární mint a mult háborúban a franciák, kik frázisaikkal kudarcot vallottak, míg a németek néma buzgalommal és gyors tettel haladának a győzelem s dicsőség pályáján.

Van különben, mint hallom, oly bajmóe tudóstok is, ki külön magyar tudomány és magyar művészetről álmodik. Az istenre kérlek, ápoljátok a szegényt, mert annak nagy alhas-baja van, vagy koponya-szorultsága. — A városi és országos képviselőknél pedig a legundokabb az argumentum. Tolakodó, — ne mondjam szemtelen — mindenhez érteni akaró, mindenbe belekottyannó, hitehagyott, vén bűnös az, kinek balja nem akarja tudni, hogy jobbja lop, kinek szeme nem akarja látni a csalást, ki bókol mind azoknak, kik pénzzel vagy egyéb tekintélylyel lépnek elő, és lábbal rúgja a bukott nagyságot és a szegény böcsületeséget, mint a mesében a dölyfös szamar a haldokló oroszánt.

Az erkölcsnek ily példáját követi a nagy tömeg, s onnan van aztán az a sok nyomor, az a böcsülethiány, az az undok, szennyes erkölestelenség . . . . .

Még az embert is külső megjelenése és magatartása szerint szokás megítélni; a ti fővárostok pedig oly bűzös, hogy mindannyi-

szor elfordulok, valahányszor az a föld forgása közben orrom elé talál kerülni.

Nem annyira az anyagi mint inkább az erkölesi büzt értem, ama förtelmes demorálizációt, mely át-bejárta a társadalom minden rétegét, s melynek legkedvesebb fészke az ugor-kafára mászott renegátusok önző, dölyfös, telhetetlen beleiben van.

Jaj annak a nemzetnek, mely az aranyzsákokkal terhelt szamarat uralja! . . . . .

Az anyagi jólét, a bőség és hatalom csak úgy válhatik üdvös eszközzé, ha a szellem és erkölcs haladásával lépést tart; különben átok az, melyet a nyomor követ méltó büntetésül.

Úgy a városi képviselőben is valóságos mételenség az olyan egyén, ki azt hiszi magáról, hogy ő bizony mindenhez ért, mivel pénze van. Indítványai nem a közjóra, hanem önhasznára céloznak, s így keletkeznek aztán a népművelődés és -- boldogítás nevében intézmények, mik nem egyebek mint az alapítóknak, zsíros falatjai, melyek a közönség számára csupán száraz esontokul szolgálnak.

Kedves magyarjaim! e sorsotok fáj nekem és azért sietek figyelmeztetni benneteket: a városi képviselőség megválasztásában ne arra

nézzetek kiválóan, kinek mennyi a vagyona, hány háza, telke? Mert bizony ismerek eleget, ki nem a legböcsületesebb módon, de még nem is egyenes úton szerezte kincseit. Ismert dolog pedig, miként a róka, még ha vén is, szeret rókászni; ki csalás-lopásban meg-
őszült, azt a városi képviselőség sem teszi áldozatkész, nemeskeblű honpolgárrá.....

Országos intézményeitekben is azt kell tapasztalnom, miszerint nem a köz — hanem az önérdek a mérvadó. Ej, beh rossz politikusok vagytok! Pedig politizálni, mindig politizáltok. Mi haszna a szószaporításnak, mikor az hitvány szalmatűz fellobbanásánál nem egyéb. Lelkesedésről szó se lehet, az úgylátszik kihalt bennetek.

Legyenek például említve a vasútak. Ezek sínjei mind arra húzodnak, merre a mágnes — akarom mondani — a mágnások vonják. Csuda, hogy minden úri birtokra nem megyen külön vonat áll a m — költségen.

A muftik ott ülnek a divánban, csak meg kell szavaztatni velök, és maholnap meg van az a paradicsomi kényelem, hogy a főurak zsidóknak bérbe adott földjeikről külön vonaton gőzmozdonyozhatnak fővárosi palotáik tornácaiba.

Vagy mi egyébre való, mondjátok meg nekem, az a tí országháztok? —

A képviselők valóságos dominók, mert bizony nem meggyőződésből cselekszenek, szabnak törvényeket, hoznak reformokat; hanem a maskara s az uralgó hangulat szerint öltenek s változtatják álarcáikat, vitatkoznak, veszekednek az összeütközésig — a botrányig, és nem értenek a parlamentárizmus-hoz . . . . .

Mert ez szigorúan követeli a tárgyilagos fölfogást, kizár minden személyes, illetőleg egyéni nézetet vagy érdeket ott, hol valamely a közjót célzó indítvány elfogadása vagy elvetéséről, valamely törvény vagy reform életbeléptetéséről van szó.

A parlamentárizmus nem azt nézi, **ki** indítványoz, hanem **mi** az indítvány; kivévéen ha valamely többség alakult, és ez a többség csalhatatlan! . . . . .

Különben már azt is tapasztaltam, hogy valamely többség, konokul ragaszkodva pártelvéhez az egész nemzetet terelte az absolutizmus istállójába . . . . .

Gyermek kezébe nem is való a lőszer; és vajhmi kevés nemzet érett az önkormányzásra!

Ti magyarok, például, — engedjétek meg tapasztalatokban megvénült jóakarótoknak ez

őszinteséget — hiában tápláltok reményt a köztársaság iránt; bennetek még ennek alapja sincsen megvetve, nektek, még a parlamentarizmusról sincsen kellő fogalmatok.

Erről tanúskodnak ama jelenetek, melyeknek szégyenkedő színhelye az országháza.

Valóban nehéz nem gúnyolódni azon kudarcokon, miket a pártszenvédély vakította s böszítette honatyák vallanak a művelt világ úgy mint ama elégületlen nemzetiségek előtt, kik kapva-kapnak az alkalmon, hogy ráfoghassák a magyarra, miként az maga is még sokkal műveletlenebb és ingatagabb, semhogy nekik előképül vagy éppen sorsuk intézőjeül szolgálhatna.

Ami igaz, azt eltagadni bajos, és én csak annyit mondhatok, hogy a jelenleg legördülő események mind megannyi építőanyag a klerikális párt számára.

A ti eljárástok a hazát kezére játszsa az Apponyi- Cziráky-féle pártnak, karjaiba dönti az absolutizmusnak.

Látnátok csak mely kárörömmel kacagnak elleneitek! mint mosolyognak a jezsuiták!

Fölötte fontos, figyelemre méltó és tanulságos törvénye a természetnek az, hogy az erősebb a gyöngébbet magához hasonítani, magába fölvenni törekszik: csak ami anyagilag

s erkölcsileg erős — maradó; mulandó pedig, mi e követelménynek meg nem felel . . . .

A germán és orosz (vagyis nagyszláv) elem tömörül, erősödik anyagilag, erkölcsileg: az apró, önmagukban meghasonlott népek számra és értékre fogynak; egy ideig még rúgdalóznak, vajudnak — végre elnémulnak, eltűnnek végkép.

De az apró nemzet világhódító is lehet, ha ugyanis minden egyes tagja szilárd erkölcsében, rendíthetlen hazaszeretetében, józan, tettere kész, nemes.

Mindez pedig csak úgy elérhető, ha a jezsuiták s a papok kezéből kiragadtatik a népnevelés; ha ez alulról kezdetik meg s bizatik a nemzet legjobbjai, műveltebbjeire.

A népet oktatni s nevelni nem szégyen, sőt a legszentebb kötelesség, a legnagyobb érdem az Úr előtt . . . . .

A papi javadalmak népoktatási s művelődési szent célokra felhasználandók.

Meg kell korlátolni az egyesek túlgazdagodását; mert a kincs műveletlen vagy csak féligművelt ember kezében mindig veszélyes a közjó és közerkölcsre.

Mindezek előtt pedig szükséges, hogy a nemzet, a községek vagy városok élén álló, a közönség ügye-baját kezelő egyének böcsületes,

igazságos, lelkiismerettel s nemes szándékkal cselekvő hazafiak legyenek.

Jaj annak a nemzetnek, s közel áll sírjához, melynek előljárói az erkölcstelenség fertőjében fetrengnek! . . .

Fölötte fájlalnám, kedves magyarjaim, ha ti is e tévútra vetemednétek!

Örködjetek, el ne aludjatok!

A valódi műveltség pedig nem a túlsok tudományban, mint inkább az ész és akarat összhangzó fejlesztésében áll.

Ne akarjatok a világ legtudósabb nemzete gyanánt tündökölni (azt úgy sem éritek el egyhamar); de törekedjete kiválasztani a konkolyt a tiszta buzából; mert az emészti boldogságtokat, állami s nemzeti önállóságtok és hatalmatokat.

Mindezeket érezvén s hirnökünk legújabb tudósításai által még inkább buzdíttatva, siettem hozzátok intézni jelen soraimat.

Én őszintén fogok szólni; s ez őszinteség a ti életrealóságtok próbaköve. Mert kit az őszinteség megsért, az erkölcsileg megromlott, annak hosszú élete már nem lehet.

A magyar nemzetiség története legősibb idejétől mind máig tárul föl előttem; gyanítom a jövőt és szemem megakad azon az áradatot

megakadályozni fenyegető pontokon, melyek óriási szirtekként magaslanak s válnak ki a rég- és közelmúlt ködéből.

Mely tarka vegyülék! Mely zürzavar! — Mintha a végletek törekednének minden áron egyesülni.

Rohanó áradat, mely befutja, előnti a messze térséget; villám mely lecsap itt, lecsap ott; robaj a távolban; a láthatáron elvonuló, dübörgő, sötét felhő; országokat ellepő sáskasereg — ez a magyarok őskora.

Az áradat mederbe gyült: a robaj elnémult; a felhő leereszkedett; a villám testté lőn s ott cikázik Attila szemében; ott fenyeget kardja suhintásában . . .

A magyar nemzetiségek egy nemzetté olvadtak.

Fejedelmében összpontosulvák a nemzet jó és rossz tulajdonságai: Attila bátor és kegyetlen, nagylelkű és szeszélyes, lángelmű és állhatatlan, türelmes, zsarnok. Többre vállalkozik mint amit egy ember elbir, a kormányban nem szeret osztolni senkivel, saját vérével sem, makacs a meggondolatlanságig — és elvész.

Utánna romba dől a nagy birodalom is.

Attilát csupán a gyermekriasztó mesék emlegetik még; népe örökre látszik eltemetve. . .

De az elesapott ár forrása még él; új vihar támad keleten, soha látott új csoportok hömpölyögnek nyugadt felé.

Az anyag semmibe sem változott; a nép erkölcei a régié maradtak.

A számra nagyobb, értékre becsesebb európai műveltség magához törekszik őt hasonítani; de a magyar csak „köteve hisz a németnek, olasznak — idegennek“; nem igen tűri a megleckéztetést, irtózik a tudománytól, mely őt s lételét megszilárdíthatta volna — és átengedi magát a papi édesgetéseknek; elcsábíttatja magát a hókusz-pókusz, külszín és látványosságok által, s oda adja nemzeti önállóságát szemfényvesztő játékszerért cserébe, mint az amerikai benszülött az aranyat csillámló üvegdarabokért.

Az alsó rétegek a tudatlanság s durvaság posványát gázolva tehetlen eszközeivé váltak a túlhatalmaskodott klerusnak s a műveletlen, önkényes főuraknak. — Ez Magyarország történetének középkora.

Mit ért el Kálmán — a púpos, sánta, kancsal, hebegő . . . könyves! — korát messze túlhaladó reform-eszméivel?

A papok a vizsály almáját vetették ő és Almos közé, polgárháborút, véres testvérharcot idéztek föl „ad marojem dei gloriam“ . . .

Ahhelyett, hogy a magyar könyvet fogott volna kezébe, kardot emelt s ment — Jeruzsálembe! . . . A többi európai nemzeteknek csupán legaljasabb, szedett-vedett csöcseléke ment harcolni a papok érdekében! Magyarországnak pedig legjobbjai indulának a kereszt után.

Ilyen bolond volt a magyar!

S a római pápa ismerte az ő „kedves“ magyarjait. Egy kis hízelgés, néhány tündöklő csecsebecs, cím és címer, pénz és birtok — s a magyar meg volt nyerve még a hazaárulásra is!

I. Lajos (kit a főurak és papok nagynak neveznek) megadta a tronfot. A magyar emelt fővel nézett körül Európában: „birodalmam határát három tenger mossa!“ — De csak úgy járt vele, mint a tudatlan, munkarest gazda, ki nem ért sem a gazdaság magasabb elvei sem pedig a szám- és könyvvitelhez; vagy mint a tapasztalatlan gyermek, kinek kezébe órát adnak, melynek nem tudja hasznát venni.

Mátyás király féken tartotta ugyan az „urak“ túlbizakodó pöffeszkedéseit; a tetőpontján álló hierarchia ellen azonban ő sem mert erélyesen föllépni. Ment ő is harcolni az „egyedül üdvözítő“ egyház érdekében, ahelyett, hogy népe értelmi s erkölcsi tökélyesítésében fáradozott volna.

Mért nem fegyverkezett az az ingyen élő, henyélve dőzsölő, millió pap maga, s indult a pogány ellen, ha oly dicső a hitért ontani vérét? . .

Európa többi, számra nagyobb, nemzetei miért tolták elő a magyart, míg ők ott veszteglének a sutban? . . . .

Mert egyet értettek a papokkal. Ezek őt a tudatlanságban tartani és *con amore* kizsákmányolni, amazok őt leigázni, országát maguknak alávetni törekedének. — Ez az a régi dolog, mely mindig új marad.

Terjeszteni vagy legalább föntartani az egyház világi tekintélyét, hatalmát: ez a felsőbb klerus leghatározottabb szándoka, terve, ez legfőbb törekvése, mely megragad minden eszközt, ha célra vezetőnek mutatkozik.

Spanyol-, Angol- és Olaszország története számtalan példáját tünteti föl a jezsuitaság e kiváló föladatának, melynek megfelelni a papság nem irtózott a legaljasabb bünt elkövetni: rágalmazni, üldözni, gyilkolni, erőszakoskodni, rabolni, hazudni, hamis esküt mondani, tagadni stb. . . . .

És ez álnok faj, mely viszonyok és körülmények szerint hasonmászó és farkcsóváló vagy lenéző s fölfuvalkodott, a társadalomnak e mételye, melyet már az Úristen is megúnt,

— ez fog rajtatok uralkodni, ha idején nem változtattok a dolgon.

Bismarck elég ildomos volt oly ürügyet találni, mely alatt a jezsuitákat megsemmisíthesse. A személye ellen intézett merénylet „coup de police“-nál nem egyéb.

A böcsületes, buzgó és jóakaró Anton áldozatul esik a jezsuiták mérgeének, mely az olasz királyfit is halállal fenyegeté.

Tinálatok még a mérgezésekre nem került a sor; de ott azzal kezdik:

hogy katolikus keresztyén leánynövelő intézeteket alapítanak, még pedig a fővárosban;

hogy népszerűségök emelésére a szegény tanítókat s az alsóbb klerust pénzsegélyben részesítik;

hogy ker. katol. egyleteket alapítanak s behatnak a képviselő-választásba;

hogy a pápa csalhatatlanságának tanát nemcsak hirdetik, de az ország némely vidékén a vakbuzgó népet még arra is rábirják, hogy a keresztvetésnél azt mondja: „Az Atyának, Fiúnak, Szentléleknek és a pápa csalhatatlanságának nevében“.!!! — — — Erre aztán a józan ember azt mondja rá, hogy: „Amen“? . . .

Mindezzel be nem érve, a nép alsó réte-

geit tényleg izgatják a szabadelvűek ellen szóval, írásban s minden alkalommal.

Csakis a bűn és érzékiség, az aljas szenvedély és pöffeszkedő üresfejűség, a gyűlölet s jezsuitaság bűzös salakjából fakadhatnak oly, minden emberi méltóságot romlással fenyegető, undok fekélyek, minők azok a „Weckstimmen“ és „kihöz forduljunk?“-féle papi pamphletok.

A „Magyar Állam“ kigyót-békát hányó cikkeiről, valamint az alkalmilag hallatszó „szent szónoklatok“ furfanggal kicifrázott badarságairól szólni is restellek már...

Elég az ahhoz: ideje, hogy tabularasa-t csináljatok.

Fogadjátok szavamat!

Állami szabadságtok úgy-ahogy biztosítva van az Ausztriával kötött egyesség által. Meddig tartson az együttes gazdálkodás, az egyrészt Bismarcktól másrészt — töletek függ.

A „*to be or not to be*“ kérdése a közművelődés, és a közerkölcs megszilárdításában leli megoldását.

Ennek pedig alapfőtétele a *közművelődés ellenségeinek, a közerkölcs megrontóinak: a papi intézménynek s ezzel a*

*zárdák és jezsuiták mételyező hatásának meg-
semmisítése. . . .*

A főpapi méltóságok beszűntetendők ;
az egyház holt kincsei iskolák, kórházak,
menhelyek-, javító- s egyéb közhasznú inté-
zetek fölállítására fordítandók ;

amely ex-főpapnak nincs saját vagyona
családja után, annak mérsékelt évi jövedelem
adassék ; az alsó klerus szintén a magáéból meg
nem élhető, tehetséges, tanult egyénei pedig
nyerjenek világi hivatalt, hogy majd megnő-
sülvén családapákká, böcsületes, hasznavehető
honpolgárokká válhassanak ;

a vallás vagy egélytan helyébe lépjen az
erkölcstan, mely a család előképében lelvén
forrását, a növeldek, elemi és középtanodákon
át az egyetemen és szaktanodán túl a sírig kö-
vesse az embert ;

tarthatlant dogmák és üres frázisok helyett
adassanak elő minden elemi és középtanodában
a polgári jogok és kötelességek ;

mindezekhez járuljon kiegészítőleg a ter-
mészettudományok haladtából leszármazó sza-
badelvűség terjesztése, általánosítása.

Ez, kedves magyarjaim, az alap, melyre
társadalmi viszonyaitokat kell fektetnetek,
ha bele ne vesszetek a már-már fenyegető
örvénybe.

A francia demoralizációt ne engedjétek tovább elharapózni, ez juttatott oda, hogy a minisztertől kezdve a drabantig, a grófnőtől az örömlányig — mind többé-kevésbé megvásárolhatók vagytok.

Vajmi kevés a kivétel!!!

Be kell szüntetnetek az erkölcs és jellem sőt minden hazafiságtól kivetkezett, a nyílt ellenségnél rontóbb hatású, német lapokat.

Itt alig ha van kivétel!

Mert valamely nemzet állami főállásának nélkülözhetlen alapföltétele a tiszta erkölcs.

A közműveltség pedig tartós életének legbiztosabb garanciája.

A műveltség pedig csak úgy válhatik közössé, ha a vallás és az evvel járó előítéletek gátja ledől.

Igaz ugyan, Ausztria a katholicizmus dolgában conservatív, de e birodalom tönkre is megy, és Magyarország vele együtt, ha idején nem hoz gyökerestül átidomító reformokat.

Alkossatok egy szabadelvű magyar közoktatási miniszteriumot; a vallást bizzatok kinek-kinek egyéni nézete s gondjára.

Az elemi s néptanítókat, a község tanodái és egyetemi tanárokat úgy fizessétek és tartsátok tiszteletben, hogy a csalás-lopással gazda-

godott kupec és (nem —) liferáns ne traktálhassa per fizetett szolgáját, a mágnás ne tekintesse első kammerdienerjének, az egész társaság pedig józanabb, de azért őszintébb és alaposabb áhitattal nézze mint az ostobaságból hízó papkasztot.

Ha ez nem valósul, a magyar nemzet tönkre megy.

A magyar erkölcsi és szellemi hegemoniája jótékonyan és művelőleg fog hatni a többi nemzetiségekre is.

Nem kell siettetni a testvérnépek magyarosítását!

Meg kell adni kinek-kinek történeti és személyi jogát; elő kell segíteni a tót, horvát, ruthen, rác stb. nemzetek közművelődését, anyagi jólétét;

ipar és kereskedelem által oda kell kapcsolni érdekeiket a magyaréhoz;

legyen a magyar loyális, legyen gentleman; de győzze meg a testvérnemzeteket arról, miként nála nélkül meg nem élhetnek államilag oly szabadon, erkölcsileg s anyagilag oly jól.

Szerződni kell a törökkel is; mert a Porta nagyon is érzi azt, miként összeomlik, ha Magyarország, a germán és szláv hatalmaktól szétfosztatik.

A forradalmak s háborúknak elejét kell venni: a jövő harca — a verseny erkölcsi, szellemi és anyagi téren.

Ha eltűnt a hierarchia, nincs ki szítsa a népek szenvedélyeit, ki csábítgassa az uralkodókat;

ha az uralkodó maga az első polgár, nincs ki tűzzel-vassal pusztítsa a szomszédokat:

mert a Föld arra adatott az embernek, hogy azt homloka verejtékében dolgozza s keresse mindennapi kenyerét;

mert értelem és szorgalom megelégedést s boldogságot szereznek;

mert egyenlőn szabad testvérek közt nincsen helye az irígységnek, gyűlöletnek — veszekedésnek.

Hogy ti azonban minden potomságon összevesztek, az elég sajnós, de veletek született, történeti hibátok, mely a szenvedélyben gyökerez. Pedig a szenvedély, kedves magyarjaim, a tökélynek meghazudója és ellensége a testi s lelki jólétnek.

Ha az Úristen tudná, ti miként garázdálkodtok jelenleg is, bizony mondom, igen zokon esnék neki; mert, ismételve biztosítlak, nagyon szeret titeket . . . .

De hadd fejezzem be tanácsadó, a legjobbbat akaró soraimat!

Ha majd látom, hogy a társadalmi téren komolyan hozzáfogtok a korszellem-követelte átalakításokhoz, akkor szívesen szolgálok majd alapos vezéreszmékkal.

Addig is a szentháromságos tökély legyen veletek! . . .

A kiadó zárszava.

Túlvilági jóakarónk szavai oly világosak és értelmesek, miszerint magyarázásukra fölös, sőt tekintve a hitvány fecsegőnek másvilági sorsát, veszélyes és félős is lenne szót szaporítani.

Mindezáltal nem tagadhatom meg magamtól azon kötelességet, melyet e levelek kiadásának hivatása róvott reám, hogy ugyanis kifejtsem s őszintén bevalljam a hatást, mit e rendkívüli közbenjárás reám gyakorolt.

„Hol a szükség tetőpontján áll, ott legközelebb a segély is“ vala mindenkor biztatóm, s ez úgylátszik az emberiség sorsában is érvényes igazság.

Hogy a fő- és nagyon tisztelendő urak szent hivatásukkal ellenkezőleg — de minden esetre azon túlmenve — cselekesznek, azt már a vak is látja ;

hogy a társadalom nagy reformnak halad elébe, mely a középkor minden feudális és papi intézmény lerontását célozza, azt érzi még a Spiessburger is ;

hogy továbbá hazai viszonyaink semmi tekintetben sem olyanok, miként azok a józanul gondolkodó honpolgár óhajai és jogosan táplált reményeinek csak némilg is megfelelőjének, az is igaz ;

vége, hogy honfiaink és — atyáinknak legrosszabb szokása a tett nélkül szükölködő szószaporítás és hivalkodó kardoskodás üres eszmék vagy potom célok mellett, az is áll.

Túlvilági, hatalmas pártfogónk eszszerint épen jókor, de — úgyhiszem — idején is figyelmeztet minket, s így rajtunk áll erélyesen megrakadni a gyeplőt, — ha úgy tetszik a kantár szarát — ha államilag s nemzetileg főnálljunk, ha a klerus és az ellenséges nemzetek gúnykacajja közt elnesülyedjünk. — — — —

Nemzetünk sorsán pedig nem az egyes, a hazát bár mily lángolón s önzéstelenül szerető, de hatással, állással és tekintélylyel nem bíró polgár, hanem csak azok segíthetnek, kik a nemzet képviselői s kormányzói gyanánt szerepelnek, kiknek szavuk, de még inkább tettök mérvadó, döntő.

Az ily képviselő vagy kormányférfiúnak tehát birnia kell teljes ismeretével annak, a nemzetnek mi szerezheti meg állami főnállását; boldogságos, ép létezését mi módon lehet biztosítani?

Mert valamely nemzetnek — valamint az egyes embernek is — egyedüli kívánsága nem lehet más a valódi szabadság s az ebből eredő, ép és megalégítő, boldog létezésnél.

Erre úgyhiszem e levelek megjelenése is akar utalni, valamint figyelmeztetni a nemzetet: választásában lenne óvatos, válogató és erkölcsies; azaz ne hagyja magát eltántorítani sem a pártszenvedély sem pedig józan,

nemes polgárhoz sem méltó, aljas megvesztegetések által.

Választani csupán a művelt, a képviselőre kijelölt egyén tiszta jellemét s önzetlen hazafiságát ismerő, polgár képes; mert ha valakit bizonyos hivatal viselésére vagy követségre képesnek itélek vagy csak vélek is, némi felsőbbséget tulajdonítok magamnak ama bizonyos fölött; vagy legalább is birnom kell annyi ítélő tehetséggel, miszerint képes lehessenek mind a hazza állapotát s bajait, mind az ezek orvoslására szükséges eszközöket némileg fölismerni, s úgy választani meg emberemet, ha ez a jelen-és a legközelebbi jövő igényeinek megfelelő képességgel, tehetséggel és őszinte jóakarattal bír.

Azért addig is, míg a nép nagyobb tömege már magában elég erkölcsies, tiltva legyen az ittatás és vesztegetésekkel járó választás; a kormány valamint a művelt hazafiak is mondják ki, miszerint

ama képviselő, kinek megválasztása vesztegetés vagy bármi más kecségtetés nem pedig a választók teljes bizalma s nyugodt, higgadt és józan akaratának folytán történt, el nem ismeretik;

állíttassék föl továbbá oly bizottmány, mely az ország fővárosában székelve a vidékről s minden választó kerületből jövő, írásbeli szavazatokat gyűjtse s az ezek alapján történt választásokat kihirdesse;

a jelöltek pedig ne tartsanak sem gyűlézeteket sem korteskedő szónoklatokat, hanem

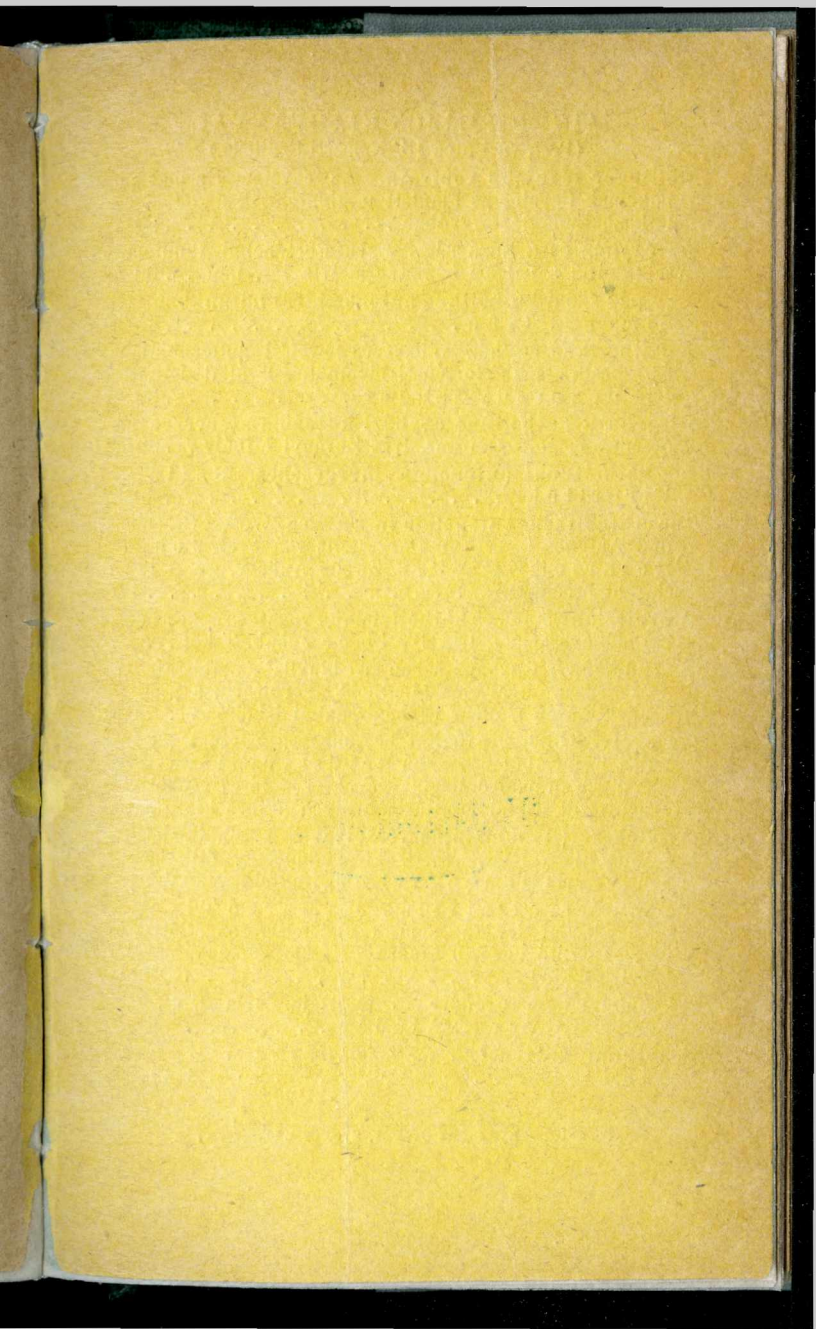
ragasztassák ki „programm“-jukat a megye-, város- vagy községházán, hol minden polgár olvashatja, s otthon magában meggondolván azt, adhassa be szavazatát a hatóságnál.

A választó bizottmányban minden párt-szinezet egyenlő számmal legyen képviselve.

A papoktól egyelőre el legyen vonva a választás és megválasztatás joga, míg a legközelebbi országgyűlés sorsukat eldöntő határozatokat nem hoz.

Ezt olvastam én ki a főnebbi levelekből.

OS BELLÁCIÓ ELZA

AIGNER LAJOS KIADVÁNYAI.

(Pest, váci-utca 18. Nemzeti Szálloda.)

- Döllinger legujabb röpirata.** Az egyetemes zsinat püspökeinek figyelmébe ajánlott megfontolások a „Pápai csatlakozhatatlanság” tárgyában . . . . . 20 kr.
- Az egyház és a házasság.** Egyháztörténelmi tanulmány, tekintettel a polgári házasságra. Irta Egy pap . . 60 kr.
- Egy pár szó a katolikus autonomiáról hazánkban.** Irta Simonyi Iván . . . . . 45 kr.
- A katolikus egyház vallás- és nevelési autonómiájának és szabadságának történeti bizonyítékok által felfejtése.** Irta Bezéredy Sándor . . . . . 80 kr.
- Kísérlet a katolikus egyházi autonóm-szervezet kérdésének megoldása iránt.** Irta Zoványi Mihály . . 80 kr.
- A katolikus autonómia kérdéséhez.** Szilágyi Virgiltől . . . . . 40 kr.
- Die Katholiken-Autonomie in Ungarn.** Wesen, Geschichte und Aufgabe derselben. Dargestellt von Prof. Johann Heinrich Zwickler. Zweite Auflage, gr. 8 128 S. elegant brochirt . . . . . 1 ft.
- A protestantismus és katolicismus vonatkozással az európai polgárisodásra.** Irta Balmeš Jakab. 2 köt. . . 3 ft.
- A tudomány összhangzásban a kinyilatkoztatással.** Irta Wiseman Miklós bibornok. Fordította a pesti növendékpapság magyar egyházirodalmi iskolája . . . 2 ft.
- Az egély.** Költői hit-védirat hat énekben Irta Racine Lajos. Franciából magyaritá Répássy Ján. Füzve ft. 1.20
A nagy drámaíró Racine fiának ezen híres tankölteménye nyújtatik itt hű fordításban, igen csinos kiállításban.
- A felekezeti iskoláztatás veszélyei és közoktatási törvényeink hiányai nevelészet, társadalmi és politikai szempontból.** Irta Bánhegyi István (tanfelügyelő) . . 1 ft.
- Darwin és az állatvilág.** Irta Margó Tivadar m. akadémiai lev. tag a m. k. egyetemen az állattan és összehasonlító bonctan tanára. Három képes táblával és fametszetekkel . . . . . 80 kr.
- Az emberi nem eredete és törzsfája.** Irta Häckel. Fordította György Aladár . . . . . 40 kr.
- A bibliai történelem az iskolákban.** Irta György Aladár . . . . . 30 kr.

